

տի լինէր : Մեր ամենուն որորոքն է ուրեմն պոռչտականել արքունուստ շքնորհեալ արտօնութիւններն և ազգային օրէնքն ամեն յեղակարծ պատահմանց գէմ, և սատար կանգնիլ ազգային օրինաւոր իշխանութեան որ միայն բոլոր Հայոց բարոյական աջակցութեամբը կարող է զօրանալ և յայտնապէս յօգուտ ազգին գործելու ստիպուին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՆԱԿԱՆՔ ԵՒ ԴՈՒՍԱԲՕՐՔ

Ռուսիոյ լայնածաւալ տէրութեան մէջ թէ բազմութիւ ազգեր կան եւ թէ դաւանութեան կողմէն շատ բաժանումներ : Որչափ որ Ռուսիոյ տէրութեան գլխաւոր նպատակն է ամեն ազգեր, լեզուներ, դաւանութիւններ ի մի ձուլել, ըստ կտակի Մեծին Պետրոսի . բայց կան տակաւին նոյն իսկ ազգաւ Ռուս եւ Ռուսախոս հերձուածներ, որոնք Ռուսիոյ եկեղեցւոյ դաւանութենէն արտաքոյ նոր դաւանութիւններ ունին, եւ սոյն բաժանումներն որչափ որ հալածանքներ կը բաժնեն և կը կրեն, դարձեալ կը յարատեւեն իրենց ընթացքին մէջ : Այս հերձուածներն շատ են, բայց մենք երկուքին վերայ միայն համառօտ տեղեկութիւն պիտի տանք, որոնք շատ հետաքրքրական են և շատերուն գրեթէ անձանօթ, ինչպէս որ անձանօթ են Ռուսաստանի անդնդախոր ծոցին մէջ դանուած բազմութիւ ազգայնութեանց ցեղական եւ բարոյականութեան կեանքն ու կենցաղն :

Այս երկու բաժանումներն են Մալականք, (կաթնակերք) և Դուսաբօք, (հոգեւոյ մարտնչողք) : Սոքա Ռուսիոյ եկեղեցիէն բաժնուեցանայն ժամանակ, երբ 1654 թուականին, Ալէքսի Միխայէլովիչի հրամանաւ, Նիկոն Պատրիարքն Սինօդ կազմեց և սկսաւ Աստուածաշունչն և Եկեղեցւոյ արարողութեան գրքերն քննութեան առնուլ և սրբագրել :

Սոյն հերձուածներն, որ զիրենք Սպարաբլոյի կ'անուանեն, այսինքն հաւանդ հաւատոյ հետեւողք, սաստիկ կերպիւ ընդդիմացան և ամենեւին չը կամեցան ընդունիլ Պատրիարքի սրբաբազրութիւնն, այնգելով, որ արարողական գրքերու մէջ փոփոխութիւններ մտած են, և այս տեղէն յառաջ եկաւ բաժանումն կամ հերձուածն : Մեծն Պետրոս ջանաց Ռուսիոյ տիրող եկեղեցւոյն հպատակեցնել, բայց հալածանաց սաստիկ միջոցներն անօգուտ եղան և հերձուածն զօրացաւ :

Նիկողայոս Կայսրն ևս Մեծին Պետրոսի փորձն փորձեց և հօր ընդդիմադրութիւն տեսնելով՝ հերձուածողաց մեծ մասն աքսորեց Անգրկովկասեան երկիրներն, որպէս զի տառապանքէ և չքաւորութենէ ստիպեալ՝ հոյսաւ կին իշխող եկեղեցւոյն : Սակայն նոքա ամեն տառապանք, քաղց, մերկութիւն, մուրացկանութիւն և թափառականութիւն յանձն առին և ամենեւին չը շեղեցան իրենց ընթացքէն : Սոյն աքսորականներն այն ժամանակէն ի վեր բնակութիւններ հաստատած են Անգրկովկասեան երկիրներու մէջ և կը յարատեւեն իրենց դաւանանքին վերայ :

Մալականներն գրեթէ Ռուսիոյ Քուսքներն են . Ռուսիոյ եկեղեցւոյն ծէսերն եւ արարողութիւններն չ'են ընդունիր, խանդարեալ կարծելով .

բայց դաւանութեան կողմէն շատ չ'են տարբերիր : Մարութ կեանք ու վարք ունին , և շատ աշխատասէր են , որով և այժմ անկարօտ կ'ապրին : Աւետարանն բառական կերպիւ կ'ընդունին , ամենեւին մեկնութիւն չ'են տար . եօթն խորհուրդներն բոլորովին հոգեւոր իմաստով կ'ըմբռնեն , առանց երբէք նիւթական և տեսանելի արարողութեան : Իւրաքանչիւր որ քահանայ կը համարուի և քահանայութիւն ուրիշ բան չ'է , եթէ ոչ , Ս . Գիրք կարգալ ժողովրդեան առջեւ : Իւրաքանչիւր ընտրուած քահանայ այն պաշտօնն կը վարէ մի կամ երկու տարի , և ապա այլք իրեն կը յաջորդեն :

Գոթաբայրներու հաւատոյ վարդապետութեանց մէջ շատ նմանութիւններ կան նախնի հերձուածոյ , Երրորդութիւնն կ'ընդունին , բայց ըզհայր կը համարին լոյս , զՈրդին՝ կեանք , իսկ զՀոգին Սուրբ՝ խաղաղութիւն : Հայրն կը յայտնուի մարդոյն յիշողութեան միջոցաւ , Որդին՝ իմացականութեան , իսկ Հոգին Սուրբ՝ կամաց : Կը հաւատան հոգեւոյ յառաջագոյն գոյութեանն և մարդոյ անկմանն և այնպէս կ'ընդունին , որ հոգին դրուած է մարմնոյ մէջ իւր մեղքն քաւելու համար : Հետեւապէս , երբ Ագամ երեւեցաւ երկրի վերայ , չիտթ յիշողութիւն ունէր վերին աշխարհի . միտքն խաւարած էր և կամքն՝ ապրտամբ : Նա չը կարողացաւ փորձութեան դիմադրել և նորէն մեղանշեց , նորա մեղքն իւր սերունդին չ'անցնիր : Հոգին հակամիտ է չարութեւ և սորա պատճառն է մարդոյ առաջին անկումն : Աշխարհաբաւութեան և մաքրութեան տեղն է , ուր մարդն աղատութիւն բարի գործելով պէտք է թողութիւն ստանայ իւր այն հին մեղաց , որով իւր անձն աւելի սիրեց . բան զԱստուած :

Յիսուս Քրիստոս , որ Որդի Աստուծոյ է և Աստուած , մարմնացաւ , որ մարդուն առաջնորդէ և օգնէ այն վարձութեան և քաւութեան մէջ : Յիսուսի Քրիստոսի վարդապետութիւններն պարունակուած են Ս . Գրոց մէջ , բայց այնպէս խորհրդաւոր են , որ միայն Գոթաբայրներուն տրուած է հասկանալ , իսկ նորածեւ Ռուսներն զուրկ են այս շնորհքէն : Այս է ահա Գոթաբայրներու դաւանութիւնն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Հունգարիոյ Պ' շտ քաղաքէն Հայազգի տիկին մի ուխտաւորութեան եկաւ 'ի Ս . Լըռուսոյէմ' իւր 18 աւեայ զաւակին հետ միասին : Ըյս առաջին անգամն է որ Հունգարացի ազգայինքէն ուխտաւոր կ'ունենայ Ս . Լ'թոռու : Յիշեալ Հայազգի Տիկինն մաքուր Հայերէն կը խօսի եւ սրտաշարժ տեղեկութիւններ կը պատմէ մեր Հունգարացի ազգայնոց վերայ , այնպիսի տեղեկութիւններ , որոնք միտթարական են և տրամական : Սիտիթարական , որովհետեւ Հայութիւնն տակաւին կը պահպանուի յիշեալ երկրին մէջ , տրամական՝ որովհետեւ բնաւ տեղեկութիւն չունին մեր Կաթողիկոսական և Պատրիարքական Լ'թոռոց վերայ , մեր Ռուսաստանի , Տաճկաստանի , Պարսկաստանի և Հնդկաստանի ազգայնոց վերայ , մեր աղբային Վարչութեան վերայ ,